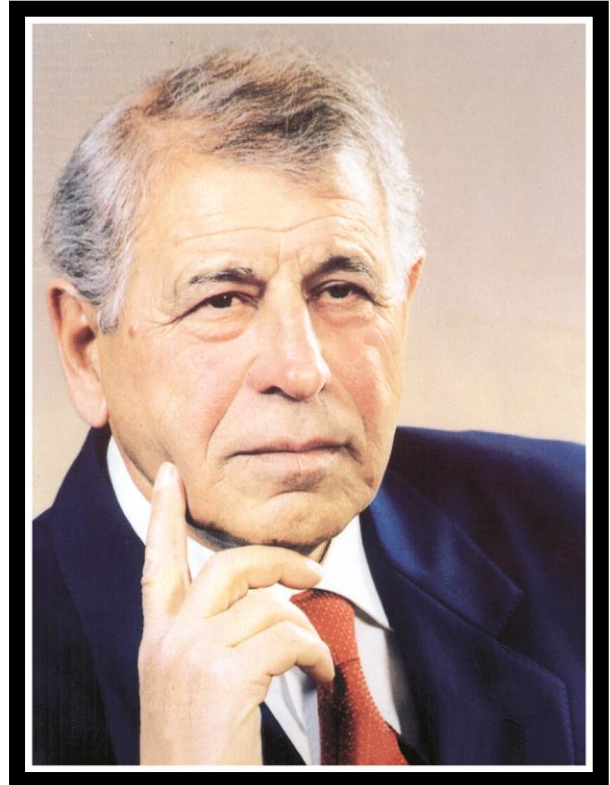

ƏBƏDİYAŞAR ALİM VƏ ŞƏXSİYYƏT CƏLAL ƏLİRZA oğlu ƏLİYEVİN ƏZİZ XATİRƏSİNƏ

“Görkəmli şəxsiyyətlər xalqın zəkasını, elmini, mədəniyyətini, mənəviyyatını dünyaya nümayiş etdirirlər”.

Ümummilli lider Heydər Əliyev

1 fevral 2016-cı il tarixində böyük alim, görkəmli ictimai-siyasi xadim, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Rusiya Kənd Təsərrüfatı Elmləri Akademiyasının, Ukrayna və Belarus Aqrar Elmləri Akademiyalarının xarici üzvü, AMEA Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun Bioloji məhsuldarlığın fundamental problemləri şöbəsinin və Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi Əkinçilik ET İnstitutunun Bitki fiziologiyası və biotexnologiyası şöbəsinin müdiri, Respublika Elmi Tədqiqatların Əlaqələndirilməsi Şurasının Biologiya Problemləri üzrə Elmi Şuranın sədri, YUNESKO yanında “Bioetika, elm və texnologiyanın etikası” üzrə Milli Komitənin səlahiyyətli nümayəndəsi, AMEA-nın Xəbərləri (biologiya və tibb elmləri) jurnalının baş redaktoru Cəlal Əlirza oğlu Əliyev haqq dünyasına qovuşmuşdur. Akademik Cəlal Əliyevin ölümü təkcə Azərbaycan elmi üçün deyil, dünya biologiya elmi üçün böyük itkidir. Onun heç kəsə bənzəməyən, heç kimi təkrarlamayan unikal elm və həyat yolu olmuşdur. Cəlal müəllim orijinal fundamental tədqiqatların, dünya elminə yeniliklər gətirən qlobal nəticələrin müəllifidir. Ciddi prinsipiallıq, elmi istiqamətləri

öncədən görmə qabiliyyəti, məlum olmayanı dərk etmə arzusu, geniş erudisiyası, tükənməz enerjisi, gərgin axtarırları, gənc elmi kadrlara olan tələbkarlıq onun mehribanlılığı və qayğıkeşliyi ilə harmonik tamamlandı. Nadir hallarda Cəlal Əliyev kimi güclü iradəyə və xarakterə malik olan insanlar yetişir. O çətinliklərlə, mübarizələrlə dolu olan, eyni zamanda şərəfli həyat yolu keçib. Cəlal müəllim həmişə “Elm - həqiqətdir!” fikrini əsas tutub, həqiqəti dərk etməyi həyatının əsas amalı hesab edib. O, böyük elmi məktəb yaradıb. Azərbaycan elminin dünyada tanınmasında, təbliğ olunmasında və beynəlxalq elmi təşkilatlarla əlaqələr qurulmasında da misilsiz xidmətləri olub. Cəlal Əliyev eyni zamanda daim öz prinsiplərini qoruyub saxlayan, şəraitdən asılı olmayaraq ədalət naminə, xalqın və dövlətçiliyin naminə öz sözünü deməyi bacaran cəsarətli bir insan idi. Yeni müstəqillik qazanmış respublikamızın ictimai-siyasi həyatında onun fəaliyyəti əvəzedilməz olmuşdur. Cəlal ƏLİYEV canlı TARİX idi. İllər ötdükcə bu tarixin şanlı səhifələri vərəqlənəcək, onun şəxsiyyətinin böyüklüyü, elmin inkişafı, xalqın xoşbəxtliyi naminə gördüyü işlərin mahiyyəti və miqyası daha aydın və dolğun görünəcək. Bütün mənalı həyatı və fəaliyyəti elmə, doğma xalqına və vətəninə həqiqi xidmətin parlaq nümunəsi olan akademik Cəlal Əliyev Azərbaycan elminin və dövlətçiliyinin tarixində daim yaşayacaqdır.

Azərbaycan xalqının elm və mədəniyyətini dünya miqyasında tanıtdıran, ona şərəf və başucalıq gətirən böyük şəxsiyyətləri hər zaman olmuşdur. Bu baxımdan yaşadığımız dövr də istisna deyil. Belə şəxsiyyətlərdən biri bütün həyatını **ELMƏ, ELMİN TƏMİZLİYİ VƏ HƏQİQƏTİN TƏN-TƏNƏSİ PRİNSİPLƏRİNƏ** həsr edən, yalnız Azərbaycan elminin deyil, dünya elminin nüfuzlu simalarından olan, özünün dərin zəkası, güclü erudisiyası, sanballı tədqiqatları, parlaq əməlləri ilə Azərbaycan elminin inkişafına, müstəqilliyimizin və dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsinə misilsiz xidmətlər göstərən böyük alim, böyük müəllim və görkəmli ictimai-siyasi xadim Cəlal Əliyevdir. Nadir hallarda bir insan, tək bir şəxs çox böyük işlər görə bilər. Məhz Cəlal Əliyev də belə insanlardan biri olub, çox böyük ənənələr yaratmış və elmi inkişaf etdirmişdir.

Elm - işıqdır. Allah nurundan yaranıb. Əsl alimlər bu nurun daşıyıcıları, qaranlığı, nadanlığı, məchulluğu parçalayıb yaran, bəşərin qəlbinə, ruhuna, idrakına işıq paylayan fəzilət sahibləridir. Bu elm işığında fotosintez prosesinin sirlərini öyrənmək, işığın içində işığı axtarmaq - elə Allahın işığına doğru daha bir addım da yaxınlaşmaq deməkdir. Cəlal müəllimin sözü, işi, əməli, şəxsiyyəti Allah nurundan yaranmışdı. Məhz belə insanların simasında Məhəmməd peyğəmbər (ə.s.)-in bu kəlamı öz yerini tapır: "Bir insanın qiyməti onun elmi, biliyi qədərdir".

Cəlal Əlirza oğlu Əliyev **canlı TARİX** idi! Onun heç kəsə bənzəməyən, heç kimi təkrarlamayan unikal elm və həyat yolu olmuşdur. Cəlal müəllim orijinal, fundamental tədqiqatların, dünya elminə yeniliklər gətirən qlobal nəticələrin müəllifidir. Onun adı Azərbaycan elminin təxminən 65 illik bir dövrünü əhatə edən tarixinin simvoluna çevrilmişdir. Cəlal müəllim əsl elm fədaisi kimi gələcəyə inamla baxmış, yorulmaq bilmədən daim elmi axtarışlarını davam etdirmişdir. O sadə, təvazökar bir ömürlə elmin ağır, keşməkeşli yollarında xalqına xidmət göstərən böyük bir alim idi. Öz ömrünü yer üzərində həyatın əsasını təşkil edən, həm təbiətinə və həm də tədqiqinə görə unikal olan fotosintez prosesinin sirlərini dərk edilməsinə həsr edən Cəlal Əliyev sözün əsl mənasında Tanrının öz işığına doğru yönəltdiyi insanlardan idi.

Cəlal Əliyev çətin və kəşməkeşli həyat yolu keçmiş, öz bacarığı və gərgin əməyi hesabına mənələri dəf edərmişdir. Onun çətin, lakin şərəfli və mənalı ömür yolu, zəngin ictimai-siyasi fəaliyyəti əsl həyat məktəbidir. Elmdə və elmə münasibətdə daim həqiqət axtaran Cəlal Əliyev bu yolda bəzən siyasi və mənəvi təzyiqlərlə üzləmiş, lakin iradəli, cəsarətli və haqqa, ədalətə sadıq olması sayəsində bu çətinliklərdən, bu bələlərdən üzəg çıxmağa müvəffəq olmuşdur. Həyatın ən çətin anlarını

da belə elmi tədqiqatlarını dayandırmamış, elm və insanlıq naminə daim axtarışda olmuşdur. Azərbaycan elmi qarşısında müstəsna və təmənnaşız xidmətlərinə görə bu şəxsiyyət hələ sağlığında özünə əbədi abidə ucaltmışdır. Cəlal Əliyevin çoxşaxəli fəaliyyətinin müxtəlif istiqamətlərində qazandığı uğurların əsas səbəbi onun nadir istedadı və yüksək dərəcədə əməksevərliyi olmuşdur. Yüksək intellektual təfəkkürə malik olan alim öz geniş diapazonlu elmi fəaliyyəti və zəngin irsi ilə müasir Azərbaycan biologiya elminin inkişafına dəyərli töhfələr bəxş etmişdir. Müxtəlif tədbirlərdə, yığıncaqlarda akademik Cəlal Əliyevin etdiyi çıxışlarda onun ensiklopedik biliyi, elmi erudisiyasının dərinliyi, güclü məntiqi, dərin müşahidə qabiliyyəti özünü aydın göstərirdi. Nəinki öz sahəsinə, ümumiyyətlə, ən müxtəlif sahələrə aid məlumatlar daim onun maraq dairəsində olurdu.

Cəlal Əliyevin həyatı və fəaliyyəti taxilla, sünbüllə, çörəklə sıx bağlı olub. Çörək insanın özünüdərkini və azadlığının mayasıdır. İnsan övladının tapmaq istədiyi, bütün dinlərdə, fəlsəfələrdə, elm və texnologiyada axtardığı o ilk şifrə, o ilahi kod məhz buğdadır. Sünbül - Allah nurunun maddi təəcəssümüdür. Cəlal müəllim qızılı sünbüldə özünün daxili enerjisini, işığını, Allahdan nurlanmış ürəyini təəcəssüm etdirmişdir. İslam aləmində çörək həmişə Qurana bərabər tutulur. Akademik Cəlal Əliyev öz misilsiz elmi fəaliyyəti ilə bir insana yox, bütövlükdə insanlığa çörək vermək kimi müqəddəs bir işlə məşğul olmuşdur. Bu böyük insan hətta ictimai gərginliklər, iqtisadi böhranlar, maddi çatışmazlıqlar zamanı dərin zəkasının və yaradıcılığının məhsulu olan yeni taxıl sortları yaradaraq öz xalqına xidmət etmişdir.

Cəlal müəllimin müdrik fikirləri arasında onun bir cümləsinin xüsusi çəkisi və yeri vardır: "Elmlə məşğul olan insanın əsas məqsədi həmişə qabağa baxmaq, yeni sahələri inkişaf etdirmək, təzə ideyalar irəli sürməkdir". Böyük ustad öz fəaliyyətində bu fikirləri reallaşdırmaqla hamıya örnək olub.

Cəlal Əliyevin elmi fəaliyyətinin 65 ilindən çoxu kənd təsərrüfatı bitkilərinin, əsasən, buğdanın fotosintetik məhsuldarlığının nəzəri əsaslarının öyrənilməsinə həsr olunmuşdur. Ulu Öndər Heydər Əliyevin elm, alim haqqında fikirləri, bütün zamanlar üçün qiymətlidir: **"Hər bir alim qiymətlidir. Ancaq nəzəriyyəni təcrübə ilə birləşdirən, nəzəri fikirlərini tətbiq edə bilən və onlardan əməli nəticə gətirə bilən, cəmiyyətə, ölkəyə, xalqa konkret fayda gətirən insanlar alimlərin sırasında xüsusi yer tutur"**.

Özünün ardıcıl və məqsədyönlü fəaliyyəti ilə C.Əliyev məhsuldarlıq proseslərinin əsası kimi fotosintezin kompleks şəkildə tədqiqini həyata keçirmişdir. Bu tədqiqatların dairəsi birkilərin məhsuldarlığının fizioloji, biofiziki, biokimyəvi və mole-

kulyar-genetik əsaslarını, eyni zamanda bitkilərin həyatının struktur-funksional təşkilinin molekulyar səviyyədən başlayaraq bütöv bitki və əkinə qədər bütün mərhələ və formalarında məhsuldarlıq proseslərinin öyrənilməsinə əhatə edir.

Cəlal Əliyev sözün əsl mənasında böyük alim idi, elmə olan münasibəti heç bir vaxt dəyişmədi. Həmişə **“Elm - həqiqətdir!”** fikrini əsas tutdu, həqiqəti dərk etməyi həyatının əsas amalı hesab etdi. Onun böyük uzaqgörənliyi və gələcəyi görmək bacarığı bütün istiqamətlərdə özünü təsdiq etdi.

Akademik Cəlal Əliyev yer üzərində həyatın əsasını təşkil edən fotosintez prosesini kompleks tədqiq etməklə elmə böyük yeniliklər verdi. O. Dünya elmində bitkilərdə fototənəffüsün israfçılıq olması və məhsuldarlığı artırmaq üçün bu prosesi azaltmaq zərurəti ilə bağlı uzun illər mövcud olan təsəvvürlərin əksinə olaraq, tarla şəraitində yetişdirilən kontrast buğda və soya genotipləri ilə aparılan 40 illik təcrübələrlə sübut etmişdir ki, fototənəffüs təkamülün gedişində formalaşmış həyati əhəmiyyətli metabolik proseslərdən biridir və bitkilərin məhsuldarlığını artırmaq məqsədilə müxtəlif yollarla fototənəffüsü azaltmaq cəhdləri əsassızdır. Fototənəffüs prosesi ilə bağlı əldə etdiyi bu qlobal nəticə dünya elminin tarixinə qızıl hərflərlə yazılacaqdır.

Akademik Cəlal Əliyev fundamental araşdırmaları və əldə etdiyi nailiyyətləri ilə respublikada elmin inkişafına sanballı töhfələr vermişdir. Onun tədqiqatları ölkədə yeni istiqamətlər müəyyənləşdirməklə biologiya elmi qarşısında duran bir sıra aktual problemlərin həllinə xidmət etmişdir.

C.Əliyevin diqqəti, nəinki, fundamental tədqiqatların geniş spektrinə, həm də tətbiqi elmə də yönəlmişdir. Cəlal müəllim dərin fundamental elmi böyük praktika ilə birləşdirməyi bacaran nadir alimlərdən idi. Onun rəhbərliyi altında bir neçə min genotipi əhatə edən dünyada unikal hesab olunan buğda genofondu yaradılmışdır. Alimin fundamental tədqiqatlarda aldığı elmi nəticələrin seleksiya işində məharətlə istifadəsi sayəsində çoxsaylı yüksək məhsuldar və ətraf mühit amillərinə davamlı buğda sortları yaradılmışdır ki, bunların nəticəsində bu gün Azərbaycan xalqının çörək problemi yoxdur.

Azərbaycanda elmin bütün sahələrinin, o cümlədən biologiya elminin inkişafında Cəlal müəllimin misilsiz xidmətləri vardır. Akademik Cəlal Əliyevin elmi təşkilatçılığı sayəsində müxtəlif sahələrdən istedadlı tədqiqatçılar molekulyar biologiya və biotexnologiyanın aktual problemlərinin həllinə cəlb edilməklə elmin yeni istiqamətləri üzrə sanballı nəticələr əldə olunmuş və müasir kadr potensialı formalaşdırılmışdır. Keçən əsrin 70-ci illərindən başlayaraq, müxtəlif ixtisaslar: biologiya, kimya, fizika, riyaziyyat, aqrokimya üzrə ali məktəblərin

məzunlarından elmi kollektivin hazırlanmasına başlanılmışdır. Respublikamızda biologiya elminin yeni istiqamətlərinin, o cümlədən, molekulyar biologiya, molekulyar genetik, gen və hüceyrə biotexnologiyası, riyazi biologiya, kompüter biologiyası və bioinformatikanın bünövrəsinin qoyulması və əsaslı surətdə inkişaf etdirilməsi məhz onun adı ilə bağlıdır.

Hələ 70-ci illərdə Cəlal Əliyev biologiya elminin digər elmlərlə, xüsusən riyaziyyat, kibernetika, kimya, fizika, kompüter və informasiya texnologiyaları və s. sahələrlə sintezinin inkişafının vacibliyini öncədən görən dünya alimlərindən biri idi. Onun tövsiyyəsi əsasında, onlarla istedadlı gənc alim Rusiyanın Moskva, Sankt-Peterburq, Novosibirsk, Kiyev və başqa şəhərlərinin və dünyanın ən qabaqcıl elmi-tədqiqat mərkəzlərində öz təhsillərini davam etdirmişdir. Cəlal müəllim üçün əsas məsələ - istedad və elmi işlə məşğul olmaq üçün zəruri keyfiyyətlərin olması idi. Bu elmi ixtisasların bir-birinə qovuşması nəticəsində bizim respublikamızda ilk dəfə biologiya və kənd təsərrüfatının bir çox nəzəri və praktik məsələlərin həllində riyazi metodlardan və kompüter texnologiyasından istifadə etmək mümkün olmuşdur. Xüsusi qeyd olunmalıdır ki, biologiyada integrativ yanaşmaların dünyada ilk təşəbbüsçülərindən biri və məhz birincisi Cəlal Əliyev olmuşdur. Cəlal müəllimin tələbəsi, ABŞ Ümumi Genom İnstitutunun Energetika Bölməsinin əməkdaşı Asəf Salamov yazırdı: **“O dövrdə Cəlal Əliyev Azərbaycanda bəlkə yeganə alimlərdən idi ki, öz əməkdaşlarının SSRİ-nin aparıcı akademik institutlarında təcrübə kursu keçmələrini təşkil edirdi. Şəxsən mən Novosibirskdə olan Sitologiya və Genetika İnstitutuna göndərildim. Hazırda Kaliforniya Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən Ümumi Genom İnstitutunda işləyirəm. Əlbəttə, öz elmi karyeramda olan irəliləyişləri, ilk növbədə mənim ilk elmi rəhbərim, akademik Cəlal Əliyevin xidmətləri ilə əlaqələndirirəm. Fotosintezin fundamental molekulyar prosesləri ilə bitki biologiyasının tətbiq aspektləri arasında əlaqələrin müəyyən edilməsi, xüsusən mühüm kənd təsərrüfatı bitkilərinin davamlılığının və məhsuldarlığının artırılması məhz onun xidmətləri sayılmalıdır. O, SSRİ-də birincilər sırasında bioloji proseslərin sistemli şəkildə öyrənilməsinə, bu işə müxtəlif profilili mütəxəssislər cəlb etməyin vacibliyini əvvəlcədən görürdü. Hələ 40 il bundan əvvəl bizim elmi rəhbərimiz Cəlal Əliyev riyazi analizin və kompüter texnologiyalarının biologiyada tətbiq edilməsinin vacibliyini dərinə dərk edirdi. Halbuki, həmin illərdə, hətta Qərbdə, bunun mümkünliyünü anlayanlar az idi. Onun erudisiyası, elmə bağlılığı, özünün keçmiş tələbələrində və ümumiyyətlə, insanlara xeyirxah münasibəti qarşısında baş ayıram”**.

Alimin uzaqgörənliyi, istedadı və böyüklüyü ondadır ki, o, öz yüksək nailiyyətləri ilə bərabər, elmi məktəb də yarada bilsin. Cəlal Əliyev perspektivli, istedadlı gəncləri ətrafına toplayaraq böyük elmi məktəb yaratmışdır. C.Əliyev elmə fanatikcəsinə vurğunları həmişə qiymətləndirmiş, çətin anlarda onlara dayaq olaraq inamla irəli getmələri üçün zəmin yaratmışdır. Onun rəhbərliyi altında hazırlanmış və müasir elmin əsas potensial qüvvəsini təşkil edən **“CƏLAL ƏLİYEV MƏKTƏBİ”** deyilən fikirlərin bariz nümunəsidir. Onun yaratdığı dünya səviyyəli elmi məktəb və bu məktəbin onlarla istedadlı yetirməsi bu gün Azərbaycanda və dünyanın ən nüfuzlu mərkəzlərində tədqiqatlar apararaq, yeni elmi nailiyyətləri ilə respublikamızın, el-mimizin adını ucaldırlar. Azərbaycanda biologiya elminin gələcək inkişafı çox cəhətdən bu adamlardan, onların elmdə irəliləməsindən, həmrəyliyindən və onların köməyi ilə Azərbaycan elminin dünya elminə inteqrasiya etməsindən, tarixi şəxsiyyət, dünya şöhrətli alim və müəllim, akademik Cəlal Əliyevin başladığı yolu onların davam etdirmək cəhdlərindən və bacarıqlarından asılıdır. Bioloji məhsuldarlığın fundamental problemləri şöbəsinin fundamental və tətbiqi sahələrdə əldə etdiyi və dünyanın aparıcı alimləri tərəfindən qəbul edilmiş nailiyyətlərini, molekulyar biologiya və biotexnologiya elminin Azərbaycanda inkişafının aktuallığı və perspektivliyini nəzərə alaraq, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 30 iyun 2014-cü il tarixində keçirilmiş ümumi yığıncağında AMEA Botanika İnstitutunun Bioloji məhsuldarlığın fundamental problemləri şöbəsinin bazasında Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun yaradılması haqqında qərar qəbul edilmişdir.

Cəlal müəllimin böyüklüyü həm də onun sadəliyində, təvazökarlığında idi. Dünyanın bütün ölkələrində bu böyük elm adamının kəşflərindən söhbət açılmasına baxmayaraq, o, bir dəfə də olsun özündən razılıq hissini bürüzə verməmiş, sadə elm adamları arasında özünü heç kimdən fərqləndirməmişdir. Əməyinə verilən bütün qiymətləri alimlər ordusunun uğuru saymışdır. Dünya elmində baş verən proseslərin mahiyyətini dərinlən əsl tərəqqiyə yalnız qlobal əhəmiyyətli tədqiqatları öyrənməklə və tətbiq etməklə nail olmasını öz təcrübəsində sübut edən Cəlal müəllim daim uzaqgörənliklə beynəlxalq elmi təşkilatlarla əlaqələri gücləndirməyin zəruriliyini qeyd etmişdir. Cəlal Əliyevin elmi tədqiqatları beynəlxalq elmi mərkəzlərin araşdırmaları ilə sıx surətdə əlaqələndirilir və onlar tərəfindən olduqca müsbət qiymətləndirilir. Cəlal Əliyev öz işlərində çox ciddi, tələbkər, ədalətli və hadisələri obyektiv qiymətləndirmək xüsusiyyətlərinə malik olmaqla yanaşı, mehribanlıq, xeyirxahlığı, qayğıkeşliyi ilə də fərqlənirdi. Cəlal Əliyev çox zəhmətkeş alim idi. Təbiətin ona bəxş etdiyi

istedad, işgüzarlığı və zəhmətkeşliyi sayəsində onu daha da yüksəklərə qaldırmış və o, böyük elmi uğurlar əldə etmişdir.

Azərbaycan elminin dünyada tanınmasında, təbliğ olunmasında və beynəlxalq elmi təşkilatlarla əlaqələr qurulmasında Cəlal Əliyevin misilsiz xidmətləri olmuşdur. 5-9 iyun 2013-cü ildə Beynəlxalq Fotosintez cəmiyyəti tərəfindən Bakı şəhərində dünyanın 32 ölkəsindən 350 nümayəndənin iştirakı ilə Cəlal Əliyevin yubileyinə həsr olunmuş konfransın keçirilməsi də bunun bariz nümunəsidir. Bu konfrans beynəlxalq səviyyədə azərbaycanlı alimə həsr olunan ilk tədbir idi.

Akademik Cəlal Əliyevin elmi və ictimai mühitdə qazandığı böyük hörmət onun taleyüklü məsələlərdə nümayiş etdirdiyi yüksək prinsipliliyi ilə bağlıdır. O çox böyük alim və eyni zamanda böyük səxsiyyət idi. Azərbaycanda dövlətçiliyin qorunmasında və inkişafında Cəlal Əliyevin fəaliyyəti danılmazdır. O daim öz prinsiplərini qoruyub saxlayan, şəraitdən asılı olmayaraq ədalət naminə, xalqın və dövlətçiliyin naminə öz cəsarətli sözünü açıq deməyi bacaran bir insan idi. Ölkəmizdə XX əsrin axırlarında cərəyan edən mürəkkəb ictimai-siyasi proseslərdə Cəlal müəllim əsl vətəndaş mövqeyi tutdu, bir şəxsiyyət kimi ən çətin dövrlərdə sınımadı, əyilmədi və bütün təzyiqlərə mətanətlə sinə gərdi. Ən çətin anlarda xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin yanında oldu və haqq işində həmişə ona arxadaq oldu. Eyni zamanda, Heydər Əliyev siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan dövlətini böyük inkişaf yoluna çıxaran və beynəlxalq miqyasda yüksək səviyyədə təmsil edən Prezident İlham Əliyevin hər bir uğuruna ürəkdən sevindi, onunla fəxr etdi. Yeni müstəqillik qazanmış respublikamızın ictimai-siyasi həyatında Cəlal müəllimin fəaliyyəti əvəzənilməz idi.

Akademik Cəlal Əliyev 1995-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisin üzvü olmuş və bir çox dövlət əhəmiyyətli qanun layihələrinin müzakirəsində, qəbul olunmasında və təkmilləşdirilməsində fəal iştirak etmişdir.

Görkəmli alim, tanınmış ictimai xadim, akademik Cəlal Əliyev 2016-cı il fevralın 1-də haqq dünyasına qovuşdu. Bu acı xəbər onu yaxından tanıyanları çox kədərləndirdi. Onun ölümü elmimiz, dövlətimiz və xalqımız üçün böyük itki idi. Qısa müddət ərzində dünyanın müxtəlif ölkələrindən çoxsaylı zənglər edildi, narahatlıq dolu məktublar gəldi. İnsanlar bu məlumata inanmaq istəmədilər. Tələbələri üçün bu xəbər daha ağır idi. Onlar müəllimlərinin əbədi yaşayacağına inanırdılar...

B.e.d., professor Süleyman Allahverdiyev (Rusiya EA Tumiryazev adına Bitki Fiziologiyası İnstitutunun lab. müdiri, Rusiya EA Biologiyasının Fundamental Problemləri İnstitutunun əməkdaşı,

M.V.Lomonosov adına MDU-nun Biologiya fakültəsinin professoru):

“Heç inana bilmirəm. İnana bilmirəm ki, biz çox dəyərli bir alimi, ən sevimli bir müəllimimizi itirdik. Cəlal müəllim çox təvazökar, dəqiq, prinsiplial, haqsızlıqlara dözməyən bir insan idi. Allah rəhmət eləsin. Biz hamımız, daha doğrusu, onun 300-ə yaxın yetirməsi onun qəbri önündə baş əyirik. Onun əziz xatirəsi hamımızın yaddaşında əbədi yaşayacaqdır”.

Professor Qərib Mürşüdoğ (Böyük Britaniya Kembric Universitetinin Kompüter kristalloqrafiyası qrupunun rəhbəri, AMEA Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun Kompüter struktur biologiyası laboratoriyasının müdiri):

“Mən çox kədərli bir hadisəni, Cəlal müəllimin vəfatı xəbərini eşitdim. Allah rəhmət eləsin. Mənə elə gəlir ki, Cəlal müəllim kimi bir alimi tapmaq çox çətin olacaq. Biz çalışıb onun işini davam etdirməliyik”.

Doktor Asəf Salamov (ABŞ Ümumi Genom İnstitutunun əməkdaşı):

“Mən böyük kədər içində Cəlal müəllimin vəfat etməsi xəbərini eşitdim. Belə bir şəxsiyyətin həyatdan getməsi özlüyündə elə böyük bir epoxanın başa çatmasına bənzəyir. Mənim adımdan Sizlərə, institutun bütün işçilərinə, Cəlal müəllimin Bakıda işləyən bütün tələbələrinə baş sağlığı verirəm. Ümid edirəm ki, biz Cəlal müəllimin işini ləyaqətlə davam etdirəcəyik. Allah Cəlal müəllimə rəhmət eləsin”.

Professor Vidadi Yusibov (ABŞ Fraunhofer Molekulyar Biotexnologiya Mərkəzinin icraçı direktoru):

“Cəlal Əliyevin vəfatı Azərbaycan elmi və bütövlükdə dünya elmi üçün böyük itkidir. Akademik Cəlal Əliyev Azərbaycanda böyük elmi məktəb yaratmış və dünya elminin inkişafına əhəmiyyətli tövə vermişdir. Cəlal Əliyev onu tanıyan bütün insanların məhəbbətini və hörmətini qazanmış, gözəl mentor və böyük ustad olmuşdur. Onun tələbələrinin dünyanın müxtəlif ölkələrində uğurla çalışmaları buna sübutdur. Onun dəstəyi və köməyi sayəsində bizlər, onun tələbələri həm Azərbaycanda, həm də yaxın və uzaq xarici ölkələrdə inkişaf etmək imkanı əldə etdik. Elmin böyük vətənpərvəri, görkəmli alim, istedadlı tədqiqatçı kimi o çoxsaylı kəşflərin kökündə durmuşdu. Görkəmli alim və tanınmış ictimai xadim Cəlal Əlirza oğlu Əliyevin işıqlı xatirəsi onun tələbələrinin qəlbində həmişə yaşayacaqdır”.

Professor İsmayıl Zülfüqarov (Cənubi Koreya Pusan Dövlət Universiteti) “Azərbaycan elminə və Azərbaycan xalqına üz vermiş ağır itki – Cəlal Əlirza oğlu Əliyevin vəfatı ilə əlaqədar ailə üzvlərinə, yaxınlarına, qohumlarına, tələbələrinə,

Azərbaycan elm ictimaiyyətinə və bütövlükdə, Azərbaycan xalqına dərin hüznə başsağlığı verir, dərd-qəminizə şərik olduğumu bildirirəm. Cəlal müəllim fundamental araşdırmaları və əldə etdiyi nailiyyətləri ilə təkcə respublikada deyil, eləcə də bütün dünyada elmin inkişafına sanballı töhfələr vermişdir. Onun tədqiqatları ölkədə yeni istiqamətləri müəyyənləşdirməklə biologiya elmi qarşısında duran bir sıra aktual problemlərin həllinə xidmət etmişdir. Ən əsası isə Cəlal müəllim öz elmi məktəbini formalaşdırmış bir alimdir. Sevimli müəllimimiz Cəlal Əliyevin əziz xatirəsi qəlbimizdə hər zaman yaşayacaqdır”.

Professor Aydın Muradov (RMİT Universiteti, Melburn, Avstraliya):

“Akademik Cəlal Əliyevin vəfatı bütün biologiya aləmi üçün böyük itkidir”.

Doktor Mehman Əzizov (Almaniya):

“Azərbaycan biologiya elminə baş vermiş ağır itki ilə əlaqədar sizlərin hamınıza dərin hüznə baş sağlığı verir və keçirdiyiniz dərin üzüntünü sizlərlə bərabər paylaşırım. Cəlal müəllim haqqın-ədələtin və böyük elmi ideyaların yolunda yorulmadan mübarizə aparən əvəzolunmaz bir elm adamı idi”.

Doktor Elmira Məhərrəmov (Berlin Botanika Bağı & Botanika Muzeyi, Almaniya):

“Cəlal müəllimin vəfatı ilə bağlı ürəkdən kədərlənir və dərin hüznə başsağlığı verirəm. Mən bü günə qədər bu hadisəyə inana bilmirəm. Cəlal Əliyev görkəmli alim və istedadlı rəhbər idi. Mən həqiqətən onun vəfatından çox üzülürəm. O, bizim hamımız üçün çox şey etmişdir. Təəssüflər olsun ki, zaman istisnalar olmadan bizim hamımız üçün amansızdır. Mən hətta zəng edə bilmirəm, çünki bu haqda danışmaq çox ağırdır. Onun əbədi xatirəsi həmişə bizimlə olacaqdır”.

Doktor Ahmed Kheyir-Pour (Azərbaycan-Fransa elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin koordinatoru, Fransa):

“Cəlal müəllimin dünyasını dəyişməsi xəbərindən çox kədərləndim. Bizim elmi əməkdaşlığımız uzun illər öncə başlamış və indi qədər uğurla davam edir. 1993-cü ildə Parisdə mərhum prezident Heydər Əliyevlə Fransada yaşayan azərbaycanlılar arasında görüş oldu. Prezident dəvət olunanların hər biri ilə çox səmimi olaraq danışdı. Biləndə ki, mən genetikəm, mənə dedi: “Mənim qardaşım da genetikdir, mən ümid edirəm ki, siz bir-birinizlə əməkdaşlıq yolları tapa bilərsiniz”. Heydər Əliyevin arzusu həyata keçdi. Bizim sıx elmi əməkdaşlığımız başladı. Mən ümid edirəm ki, professor Cəlal Əliyevin məzarındakı dünya çoxlu mənəvi işıqlarla işıqlanır”.

Cəlal müəllimin haqq dünyasına qovuşmasından keçən müddət ərzində təşəkkül tapmasında misilsiz xidmətləri olduğu Molekulyar Biologiya və

Biotexnologiyalar İnstitutu Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçdi. Rəhbərliyi altında aparılan və müəllifi olduğu tədqiqatları əks etdirən məqalə nüfuzlu *Photosynthesis Research* jurnalında çapa qəbul olundu. MDB məkanında radionuklidlərin tədqiqi istiqamətində ən səmərəli hesab edilən və uzun illərin nəticələrini ümumiləşdirən monoqrafiya çapdan çıxdı. Beynəlxalq Fotosintez cəmiyyətinin rəsmi nəşri olan *Photosynthesis Research* jurnalında alimin xatirəsinə həsr olunan “Böyük alim, böyük müəllim, böyük şəxsiyyət” adlı məqalə çap olundu.

Uzun illərdir ki, tələbələr Cəlal müəllimin ad gününü qeyd etməyin yeni bir ənənəsini qoymuşlar. Hər il iyun ayının 30-u ərəfəsində akademik Cəlal Əliyevin rəhbəri olduğu yaxud onun rəhbərlik etdiyi şöbənin əməkdaşının dissertasiya işinin müdafiəsi keçirilir. Uğurla keçən, yüksək səviyyədə təqdim olunan dissertasiya işi müəllimləri üçün ən qiymətli hədiyyə idi. Bu ənənə bundan sonra da daim davam etdiriləcək!..

Akademik Cəlal Əliyevin elmi fəaliyyətində nəşr və redaksiya işi böyük yer tutmuşdur. O, 1981-ci ildən ömrünün sonuna qədər AMEA Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin rəsmi nəşri olan “AMEA-nın Xəbərləri” (biologiya və tibb elmləri) jurnalının baş redaktoru olmuş və onun nüfuzunun artmasında və beynəlxalq səviyyədə tanınmasında əvəzsiz əxidmətlər göstərmişdir. Bu müddət ərzində jurnalda çap olunan məqalələrə tələblər ciddiləşdirilmiş, məqalələrin resenziyası yerli və beynəlxalq rəyçilər tərəfindən həyata keçirilmişdir. Məqalələrin tərtibat qaydaları daha da təkmilləşdirilmiş və beynəlxalq qaydalara tam uyğunlaşdırılmışdır. Jurnalın poliqrafik keyfiyyəti daha da yaxşılaşdırıl-

mışdır. Beynəlxalq internet-şəbəkəsi ilə elektron əlaqəsi yaratmaq üçün jurnalın rəsmi saytı və elektron ünvanı yaradılmışdır. ***Onun jurnalın həyatındakı əvəzolunmaz rolu daim hiss ediləcəkdir.***

Geniş diapazonlu elmi fəaliyyəti və zəngin irsi ilə akademik Cəlal Əliyev Azərbaycan və dünya elmi qarşısında müstəsna xidmətlərinə görə hələ sağlığında ikən özünə əbədi abidə ucaltırmışdır. İllər ötdükcə C.Əliyevin şəxsiyyətinin böyüklüyü, elmin inkişafı, xalqın xoşbəxtliyi naminə gördüyü işlərin mahiyyəti və miqyası daha aydın görünəcəkdir. Ona görə də alimin zəngin elmi irsinin öyrənilməsi, qorunub saxlanılması, ləyaqətlə davam etdirilməsi və gələcək nəsillərə ötürülməsi, eyni zamanda yeni yaradılmış Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun uğurlu fəaliyyət göstərməsi, mövcud elmi potensialdan səmərəli istifadə olunması, müasir standartlara cavab verəcək gənc kadrların yetişdirilməsi, eyni zamanda akademik Cəlal Əliyevin yaratdığı elmi məktəbin möhkəm fundamenti üzərində biologiya elminin müasir istiqamətlərinin daha da inkişaf etdirilərək beynəlxalq standartlara tam uyğunlaşdırılması onun bütün tələbələrinin və ümumən Azərbaycan elmi ictimaiyyətinin mənəvi borcudur. Adı elmin tarixinə əbədi həkk olunmuş Cəlal müəllimin xatirəsi heç bir zaman unudulmayacaqdır.

akademik İRADƏ HÜSEYNOVA,

***AMEA Molekulyar Biologiya və
Biotexnologiyalar İnstitutunun direktoru,
AMEA-nın Xəbərləri (biologiya və tibb elmləri)
jurnalının baş redaktorunun müavini***